

under Barons tid mycket höga priser. Baron förvånar sig, lite naivt, att dessa lutbyggare redan gjorde instrument efter dagens mode (Barons tid, alltså!). Han ger en beskrivning av olika lutbyggares arbeten och lämnar även värdeomdömen. De rikt och dyrbart utsmäckade instrumenten är mer till för ögats än örats lust.

Barons funderingar kring lutans förhistoria och dess väg till Europa är en blandning av fantasi, myter och fakta.

Ett belysande och ganska roande kapitel ägnar Baron åt att vederlägga de fördomar som då existerade kring lutan och då framför allt Johann Matthesons fördomar, som denne ger uttryck åt i *Das Neu-Eröffnetes Orchestre* och *Critica Musica*. Mattheson har inte mycket till övers för lutan och Baron är upprörd och uppåddar all sin kraft att bemöta angreppen.

Baron ger också goda råd om spelställning, händernas position, fingersättning m m. Man bör undvika en ful mimik och störande gester under framförandet samt ständigt iaktta det passande. Tabulaturen har, enligt Baron, många fördelar framför den konventionella notationen. Det mesta han säger är förnuftigt och pedagogiskt.

Vad beträffar ornamenteringen framhåller Baron först och främst att instrumentalisten skall imitera den välkultiverade mänskliga rösten. Stråk- och blåsinstrumenten är mest lämpliga för detta ändamål, men även lutan kan på olika sätt bli ett sångbart instrument. Han beskriver några ornament men säger samtidigt att den bästa ornamenteringen är ett resultat av exekutörens uppfinningsrikedom och att man bäst lär sig av mästarna direkt. Att konsten att improvisera skattades högt även under denna musikepok framgår på flera ställen i Barons bok. Kapitlet om generalbas ger en första introduktion i ämnet och därmed har Baron gått igenom lutans "elementa".

Kenneth Sparr

LUTTABULATURER I SVENSKA BIBLIOTEK

3. Musikmuseet, Stockholm

En pionjär inom den svenska forskningen kring lutmusik (fortfarande nästan obefintlig) var Adolf Lindgren (1846—1905). Han var dessutom pionjär inom svensk musikkforskning över huvud. Under 1880- och 1890-talen skrev han några artiklar i *Svensk musiktidning* och *Montshefte für Musikgeschichte* som behandlar just lutmusik. En artikel i *Svensk musiktidning* 1890 (s. 147—149) med titeln "Dans och spel i forna dagar" är av speciellt intresse i detta sammanhang, eftersom han där uppehåller sig mycket vid den handskrift som numera befinner sig i Musikmuseet (signum 63/64/7:2).

Handskriften, som består av 26 blad, innehåller huvudsakligen anteckningar (koncept eller avskrifter av skuldsedlar, boupppteckningar m m) och kommer ursprungligen från Svea hovrätts arkiv. Bland dessa anteckningar finns några sidor (enl. Musikmuseet f. 21r—23r) med fransk luttatur för åtta- till niokörig luta. Titlarna på stycken är följande: *Passameso*, *Pauana*, *Preludia*, *Preludia* och *Prelud*. Enligt antecknade årtal i handskriften kan den dateras till 1635—1643, men musiken är av något äldre datum.

Adolf Lindgren antar att pavanen (se faksimil!) möjligtvis kan vara en svensk komposition och han ger också en transkription i musikbilagan. I transkriptionen blir originalet åtskilligt "förbättrat", men man bör då hålla i minnet att en diskussion om transkriptionsproblemen när det gäller luttabulatur först kommer igång på 1900-talet och knappast är avslutad ännu. På 1880-talet tycks inte ens de högsta musikakademiska auktoriteterna (professorer m m) ha känt till eller begripit luttabulatur, vilket överraskar Adolf Lindgren.

Någon svensk komposition lär knappast finnas i denna handskrift. I stället är det fråga om noggranna avskrifter ur Nicolas Vallets *Secretum Musarum*, 1615, eller *Paradisus musicus testudinis*, 1618 (holländsk och fransk version med samma innehåll). *Passamezzon* (i handskriften ofullständig) finns i Vallet s. 23—24 och där med titeln *Passemeze par bequare*, pavanen på s. 19, två preludier på s. 1 och ett preludium på s. 5.

Vallets verk för sololuta har getts ut i serien *Corpus des luthistes français* och endast ett fåtal exakta konkordanser i andra tabulaturer har man funnit. I den sk "Per Brahes visbok" finns inte mindre än fem konkordanser, varav en är exakt. Redaktionen för *Corpus des luthistes français* har uppenbarligen inte känt till handskriften på Musikmuseet och ej heller en av handskrifterna på Norrköpings stadsbibliotek (Finspång 1122) som innehåller en konkordans till *Fantasye de Maistre L'espine*. Styckena i Musikmuseets handskrift har för inga andra kända konkordanser.

I samma artikel berättar Adolf Lindgren om och ger transkriptioner ur en annan intressant luttabulatur (tryckt): *Pieces de Luth sur differents modes composées par Mons: Mouton*. Denna lutbok inköptes med all sannolikhet av Carl Michael Bellmans farfar i Paris 1690. På pärmens insida finns antecknat följande: "En Dieu mon esperance. J. Bellman. Paris le 27 fevrier l'an 1699". Johan Arent Bellman (1664—1709) var rikt musikaliskt begåvad och deltog som musiker vid Karl XI:s kröning och kvarstod som diskantist i Kungl. hovkapellet till 1680. Under 1690-talet gjorde han en längre studieresa i Europa och passade då samtidigt på att inköpa Moutons lutbok med musik för elvakörig barockluta. Det ligger nära till hands att anta att han också trakterade instrumentet. Jag har inte funnit någon uppgift att Carl Michael Bellman skulle ha haft boken i sin ägo, men osannolikt är det inte. Då Adolf Lindgren kom i kontakt med boken befann den sig i August Södermans kvarlåtenskap, men numera kan man betrakta den som förlorad för Sverige. Enligt Pohlmann (2. uppl.) och Sohlmans musiklexikon befinner den sig i Carl Claudius samling i Köpenhamn. I sin fjärde upplaga anger Pohlmann att den skulle befinna sig i Prag, men detta är troligtvis en felskrivning. Av Moutons tabulatur finns endast två kända exemplar, varav det ena då tillhört Bellmans farfar. Det borde ha stannat i Sverige!

Litteratur: Lindgren, Adolf, *Dans och lutspel i forna dagar*, *Svensk musiktidning* 1890 s. 147—149 samt musikbilaga. Vallet, Nicolas, *Oeuvres pour luth seul*, Paris 1970 (*Corpus des luthistes français*).

Kenneth Sparr

